

A sejtés jóval megelőzte magát az eseményt és a belőle fakadó megismerést. Ott bujkált már régen a vasárnap délelőttök hangfogós muzsikájú világában, amely a szombat este felsepert nagyudvar módjára tepedt, hogy meg ne sértse saját pihenő, tiszta mozdulatlanságát.

Szélütött és valószínűtlen volt a mozdulatlanságnak ez a világa, és változással fenyegetett: amint elhal a harangszó, kinyílnak a konyhajátók, és kezdődik a csörömpölés. Ebben a világban, amelyben még az örökké mozgó stráfkocsi is természetellenesen, halottan nyújtotta rúdnyakát a fészerből, az egyetlen megbízható, valóságos pont Miska volt, a Gara bácsi kocsisa. Mint mindig, ha volt ideje, Miska ilyenkor ott ült az emberi függetlenség általunk legirigyeltőbb szimbólumán, a lópokróccal letakart saját külön istállói vackán, amely felett még polc is volt a falon, és cigarettát sodort. Megvárta, hogy bemenjünk hozzá, akkor taplót, követ vett elő, tüzet csiholt, rágyújtott, és ránk kacsintott. Kezdődhetett a beszélgetés.

Azon a vasárnapon Jani kezdte. Megkérdezte tőle, hogy mikor megy a lányokhoz. Ezt a kérdést sokszor feltették, mert Miska mindig zavarba jött tőle, de most nyugodtan kivágta.

— Estére. A lányokhoz sötétben kell menni.

Ez új volt.

— Miért? — kérdezte gyorsan Jani, és izgalomban úgy megölelte önmagát, hogy a keze szinte összeért a hátán, mi pedig kinyitottuk a szánkat, hogy csendesebben lélegezzünk. Miska nem adta magát könnyen:

— Szeretném tudni, mi? — kérdezte, és Jani csak bólintani tudott. Miska várt, hogy nagyobb legyen a kíváncsiság, azután egy füstfelhő mellett kibökte:

— Mert csak a sötétben lehet valamit csinálni.

— Mit? — kérdezte rekedten, röviden Jani, és Miska meghökkent. Belehunyorított a parányi ablakon betűző napsugárba, szívott egyet a cigarettáján, azután, jelezve, hogy megtalálta a választ, kacsintott:

— Amit akarok.

A válasz telibe talált. Mert ha nem is tudtuk meg belőle, hogy kik azok a titokzatos lányok és miért kell tulajdonképpen hozzájuk járnunk, azt megtudtuk, hogy Miska jár hozzájuk és ott azt csinál amit éppen akar. És hogy ez volt tulajdonképpen a lényeg, az ott az istálló füledt levegőjében olyan világosnak tűnt előttünk, mint a nap.

Természetesen hittük is, hogy amit Miska mond, az szó szerint úgy igaz. Mert Miska árva gyerek volt, egyedül lakott az istállóban, télen-nyáron bekecsben, bocskorban járt, reggelenként átvette Gara bácsitól a fuvarleveleket, azután egész áldott nap önállóan mászkált a városban a stráfkocsival, bemehetett a vasúti raktárba is, egyszóval minden oka megvolt rá, hogy felülről nézze a világot. Egy pillanatig sem volt kétséges, hogy ezeket a különleges tulajdonságokat azok a titokzatos lányok is ismerik és méltányolják.

Szócsatáinkban Miska mindig ilyen kurta válaszokkal, homályos félmondatokkal győzött. Erre legjobb példa az a beszélgetés, amit akkor folytattunk, amikor Takács nénit lepedővel letakarva vitték el a mentők, Takács bácsit pedig bekísérték a rendőrök. Az is vasárnap délelőtt volt.

Miskából akkor kiszedtük azt, amiről a felnőttek nem akartak előttünk beszélni: hogy Takács bácsi, aki a vasúton dolgozott és csak minden második nap járt haza, konyhákéssel megölte Takács nénit.

Valaki megkérdezte, hogy a megölés olyan-e, mint amikor a csirkének elvágják a nyakát. Miska bólintott, és mi mindannyian összeborzongtunk, mert a szárnyaival csapkodó, véres nyakát nyújtogató csirkét láttuk, és sehogy sem tudtuk Takács nénit a helyébe képzelni.

— És Takács bácsival most mi lesz? — röppent a következő kérdés. A válasz rövid volt:

— Felakasztják.

— Akkor miért ölte meg?

— Mert szerette.

Miska észrevette a szemünkben az értelmetlenség okozta döbbenetet, mert megtoldotta a mondókát:

— Az én falumban két legény is leszúrta a szeretőjét, aztán meg felakasztotta magát.

— De hogyan lehet... — lázadt fel Jani, akinek egyszerű, józan észjárásába nem fért bele az ilyesmi, de Miska letorkolta:

— Tudod is te. Az életben minden lehet.

Ha sarokba szorították, Miska mindig ide menekült, és idővel az élet szó úgy élt a tudatunkban, mint valami határok nélküli sötét terület, ahol semmilyen szabály nem érvényes, és minden bizonytalan.

Néha föllázdadtunk Miska ellen. Különösen olyankor, ha az iskola került szóba. Azt hittük, hogy itt erősebbek vagyunk tőle, mert már a második osztály vége felé jártunk és ő még mindig csak azt kérdezgette, hogy hány betűt tudunk.

— Hát te hány betűt tudsz? — kérdeztük tőle dacosan, de ismét vesereséget szenvedtünk. Koravén arca fintorba futott, és úgy felelte:

— Tudok annyit, amennyi nekem kell. Lehet, hogy többet, mint a tanító.

— Hogyne — vágott vissza valaki —, a tanító többet tud, mint az Isten!

— No ne! — hunyorított Miska. — Akkor minek jár a tanító templomba?

Egyszeriben minden bizonyosság ismét szertefoszlott. Nyilvánvaló volt, hogy a tanítóról is tud valamit, amit mi nem tudunk.

Nem segített rajtunk Kerekes Ferkó sem. Kerekes Ferkó volt Miska bálványa, a leghíresebb bicskás legény a környéken. Azután egy szép

napon a csendőrök megbilincseltek, szekérre rakták, és elvitték. Amikor eldicsekedtünk vele, Miska csak annyit kérdezett:

— Rítt, amikor vitték?

— Nem rítt — feleltük.

— No, akkor mit akartok?

Nem akartunk semmit. Valahányszor ugyanis idáig jutott a beszélgetés, az élet beláthatatlan vonatkozásainak első sejtésétől elakadt a szavunk. Miska ilyenkor hunyorogva, kegyetlenül nézett ránk, nem akart segíteni, bennünk pedig a szorongó félelem az egyetlen lehető oldódássá, elutasító, vak gyűlöletté érett:

Rendszerint Jani volt az aki először ordította el magát, hogy „Miska, beletört a bicska!”, azután nyelvét öltve kirohant az istállóból, egyenesen haza. Ott lázasan, remegve fúrta fejét az anyja kötényébe, de azt már nem látta senki.

Ilyenkor én is futottam vele, de csak azért, hogy ne maradjak a felbőszült Miska keze ügyében. Homályosan sejtettem már, hogy a futás nem segít.

A megismerés vasárnapján is magasra hágott már a feszültség, amikor megmondtam, hogy Garáékhoz megyünk ebédre.

— Akkor te ma nagy kanállal eszel, mi? — kérdezte Miska és nevette. — Csak aztán jól vigyázz!

— Mire? — kérdeztem, és már ébredt bennem valami rossz sejtés.

— Majd meglátod — dörmögte, és ez a megjegyzés kísért egész utamon a nagy udvaron át, hazafelé. Eszembe juttatta a parancsot, hogy korábban menjek haza, hogy már bizonyosan elkéstem, és ez elvette egészen a kedvem. Elállodogáltam a fészter sarkánál, a kerekés kútnál, és mindig azzal a rossz érzéssel indultam tovább, hogy a késés növekedett.

Anya aznap nem főzött. Apa valahol hivatalos úton volt. Ő is Gara bácsinál dolgozott, mint Miska és még néhányan a nagy udvarból. Garáékkal egyébként az anyám valami rokonságban is volt, és így került sor a meghívásra. Mire hazaértem, anya már útra készen állt, és szidott, hogy miattam kell a szép ruha elé kötényt kötnie. Gyorsan megmosdatott, azután rám adta a matróruhát, amit a nagynéném küldött Amerikából. Szép kék volt és fehér ez a ruha, alighanem valami amerikai haditengerészeti egyenruha mása lehetett, amíg a szomszéd szabó a kezébe nem vette. Kénytelenek voltunk odaadni neki, hogy toldjon bele, mert különben nem tudtam volna felvenni. A nagynéni, amikor vásárolta, bizonyosan összetévesztett egy másik unokaöccsel, vagy egyszerűen elfelejtette, hogy hány éves vagyok. Így azután a szomszéd bácsihoz ment a ruha, és mire ismét kikerült az ollója alól, nem hasonlított már sem önmagára, sem bármi olyanra, amit valaha a kisvárosban láttak.

Én még emlékeztem a ruha régi alakjára, és titokban szerettem, de nyilvánosan irtóztam tőle, mert ha a gyerekek megláttak benne, mindig kinevettek. Legszívesebben titokban viseltem volna, a szobában, ahol olyannak képzelhettem, amilyen valamikor volt.

Szerencsére anya szemében a toldással a matróruha semmit sem veszített becsületéből, és így csak kivételes alkalmakkor voltam kénytelen viselni.

Most volt a kivételes alkalom, és a rám kényszerített matrózuha, azzal a kilátással, hogy anyám kezét fogva illedelmesen végig kell benne vonulnom a szájtató gyerekek előtt, előbb az udvarunkon, azután az utcán, már magában felizgatott, és az egész nap már előre veszélyesnek és gyűlöletesnek tűnt.

De nem volt menekvés. Menni kellett. Az idő dél felé járt, és mintha a színek és tárgyak körvonalai egyaránt élesebbek lettek volna a szoktnál; mintha minden tárgy a másik ellentétéként állt volna a világban. Tavasz volt, de nekem úgy tűnt, mintha zöldjének üdeségéből, színeinek élénkségéből kiröppent volna minden élet. Egyidőben hasonlított a világ harmatos tavaszra és tikkadt nyáridőre. Olyan volt a kép, mint az arca fagyott mosoly.

Később olyankor éreztem azt, amit azon a délelőttön, ha festményen a kopár mediterrán táj sárga, barna, vörösés síkjaival találkoztam, a kíméletlen napsütésben élesen kirajzolódó vonalakkal és árnyékokkal, vagy színházban, ha papírmasé sziklák fürödtek a reflektorfényben. Ha akkor birtokában lettem volna a mai képzeteknek, sötétruhás, méltóságosan lépegető anyámat és matrózuhas önmagamat bizonyára beleképzeltem volna valamelyik vérbő patetikus Lorka-darabba. Mint egy rossz rendező, aki azt hiszi, hogy a merevség a természetben és nem az emberekben van.

Garáék egy nagy sarokházban laktak. A sarkon néhány lépcső vezetett fel a boltajtóhoz, amely felett cégtábla díszelgett. Jobbra, az épület rövidebb szárnyán két irodahelyiség volt, ott dolgozott az apám, a hosszabb szárnyon, öreg fák alatt nagy ablaksor és mögötte az, ahova nekem addig nem volt belépésem. Garáék lakása.

Az üzletajtó most zárva volt, és mi a ház hosszabb végén sötétlő nagykapu felé tartottunk — én már valamivel nyugodtabban, mert a városkának ezen a részén már nem fenyegetett az a veszély, hogy ismerős gyerekek meglátnak.

Anya csöngetett, és egy kövér asszony nyitott kaput, azután nyomban be is zárta mögöttünk. A kapualj végén, jobbra, lépcső vezetett fel, az üvegfalhoz, amely az előszobát helyettesítő nagy, üveges tornácot zárta el. Ott, a lépcsők tetején, a nyitott ajtóban várt bennünket Gara bácsi.

— Gyertek, gyertek — mondta mosolyogva. Anyával kezét fogott, nekem pedig megsimogatta az arcom. Soha még ilyet nem éreztem. Apának és anyának, puha, de mégis valahogy kemény, meleg kezei voltak, de ez a kéz hideg volt, kicsit mintha nyirkos is lett volna, és a keze feje, barnás, nagy szeplőkkel megszórva, petyhüdt volt, mint egy hólyag, amelyből félig kifolyt a víz. Megborzongtam.

Odabenn, az üvegverandáról nyíló szalonban már sokan voltak. Rokonok. Némelyiket ismertem is, de legtöbbjüket nem. Anya még az ajtóban rámparancsolt, hogy mindenkinek hangosan és illedelmesen köszönjek, de amikor a küszöbről megpillantottam azt a sok, egyszerűen felém forduló fejet, nem tudtam, mit csináljak. Éreztem, hogy a tekintetek végigtapogatnak, hogy valamit várnak tőlem, és ebbe annyira belezavarodtam, hogy alig tudtam köszönni.

De őket ez nem zavarta.

— Anna? Ugye te a szegény megboldogult Irén lánya vagy? De régen láttalak. Még egészen kislány voltál. Mutasd a fiad! — Ezzel anya után elkaptak engem is, forgattak, tapogattak, csipkedtek, adogattak

egymásnak, és közben éreztem, hogy mindegyiknek más szaga volt. Erről tudtam, hogy ki a szegény közöttük és ki a gazdag. Ismertem ezeket a szagokat az udvarból. Tavasszal, nagytakarításkor, kint lógtak a ruhák a napon, és minél szegényebb volt a tulajdonos, annál dohosabb, fojtóbb szagú volt a ruhája. Ez nyilván attól volt, hogy a szegényebbje az udvar aljában lakott, ahol a küszöbön át befolyt az eső meg a hólé, és a szalmazsákban megrohadt a szalma, de én ezt nem tudtam. Azt hittem, hogy a szag a szegénységtől van, hogy az olyan, mint valami betegség, és irtóztam tőle.

A sok kérdés, tapogatás és arccsipkedés után azonban egyszeriben a sarokban találtam magam, elhagyottan, teljesen egyedül. Anya is megszűnt volt, nagyon messze, két nénike társaságában ült, és beszélgetett. Észre sem vett engem.

Én nem tudtam, hogy itt ilyen nagy családi összejövétel készül. Anya tudta. Ezért is adta rám a matrózruhákat. De vajon miért nem mondta meg, hogy mi készül. Szemeim előtt egyszeriben felbukkant Miska ráncos arca és a figyelmeltetés...

A szobában aránylag sötét volt. A keskeny, hosszúkás ablakokon kevés fény hatolt be, és a ház előtt álló öreg fák még így, tavasz elején, rügyezőben is jócskán elfogták a nap fényéből. De leginkább talán a bútor sötétítette a szobát: sok székes, fekete, ébenfa ebédlőbútor terpeszkedett a szobában és sötét, fekete keretes képek lógtak a falon.

Leültem a sarokban egy székre, és néztem a társaságot. Gara néni, kis, köpcös, potrohos anyóka, majdnem földig érő, zsákszerűen sima, babosmintás olcsó ruhában hol bejött, hol kiment, bizonyára a konyhába, ellenőrizni a cselédeket meg a készülő ebédet. Szenttelen arccal végigvonult a szobán, és egyik-másik rokonhoz szólt egy szót: „Te is megöregedtél, Regina...” „Te melyiknek a fia vagy?” „Amint eszek valamit, fáj a hasam...” „Ugyan, ezek a mai cselédek...” — azután ismét kitotyogott a szobából. Amikor visszajött, újra kezdte.

Én nem mertem megmozdulni. Félttem, hogy megint felfigyelnek rám, és akkor ismét válaszolni kell a kérdésekre, amelyeket nem tudom, miért tettek fel, mert a feleletet, láttam, egyikük sem várta meg. Mire én meggondoltam a dolgot és válaszoltam, ők már mással beszélgettek. Attól is félttem, hogy Gara néni észrevesz és megkérdezi, hogy ki fia vagyok és mit keresek ott.

Különben is, egyre jobban tartottam ettől a gyülekezettől. Bólogattak, nézelődtek, pusmogtak, az volt az érzésem, hogy valami titokzatos, előttem ismeretlen dologra készülnek, hogy mindannyian tudják, mi készül, de nem mondják ki — másról beszélgetnek, mint az összeesküvők. És mi lesz, jutott eszembe, ha ez a készülő valami velem van kapcsolatban? Hátha épp ellenem készül?

Ez a gondolat megszületett ugyan, de abban a pillanatban nem erősödhetett meg bennem, mert ott volt Ármin és Juci, Gara bácsi nagy fia meg lánya. Ők is rokonaim voltak, de már majdnem felnőttek, és engem észre sem vettek. Annál inkább forgolódtak a nagyok között, akiknek mindegyike egy-egy alázatosan kitüntető kedveskedéssel fogadta őket, mosollyal, szóval, simogatással, már aszerint, hogy ki mire érzett jogot. Juci és Ármin különösen az apjukkal sugdolóztak sokat. Ők is jöttek-mentek, időnként eltűntek a szobából, azután ismét elő-

kerültek, és közben fennhangon kísérte őket a vendégrokonok alázatos kórusa: milyen aranyosak, milyen kedvesek...

Azután észrevettem, hogy mások is felállnak, kimennek körül, vagy közvetlenül az összekötő ajtón át bepislantanak a másik szobába. Így tudtam meg, hogy az a valami a másik szobában készül, és azt is, hogy nem kell rá soká várni, mert mindenki egyre mozgékonyabbá lett, és a korábbi csendes beszélgetésbe most már időnként belehasított egy-egy ideges kacaj is vagy egy mély brummogás.

Csak Gara néni nem változott. Ugyanolyan tempósan ugyanolyan érdektelen faarccal totyogott közöttünk, mintha nem is tudná, mi történik itt, mintha nem is ő hívta volna ezeket a vendégeket, mintha nem a rokonai között járkálna, hanem a tyúkjai között a hátsó udvarban, és egyiknél-másiknál meg-megállva azt nézegetné, hogy rántani való-e még, vagy már a komolyabb sütés kell neki.

Hogy a dolog a kibontakozás felé közeledett, azt akkor éreztem igazán, amikor kinyílt a szomszéd szoba ajtaja és apjának integetve megjelent benne egy pillanatra Juci. Ebben talán nem is lett volna semmi különös, de Juci arca halottfehér volt, a szeme feketén tüzelt és — mintha nem lett volna rajta semmi. Egész karcsú teste megjelent egy pillanatra az ajtóban, úgy, ahogyan lányt még sohasem láttam.

— Édes — búgták a nénik, a bácsik pedig nyeltek egyet, és újult erővel megindult a pusmogás. De ebben a pusmogásban már az alázatnak és a kedvességnek nyoma sem volt. Sötétben villogtak egymásra a félig lesütött szemek, és az elejtett szavakból megértettem, hogy ők sem láttak még ilyet. Érzelmek ezért vegyesek voltak. Irigyelték a felkapaszkodott rokont a vagyonával és nyolcszobás lakásával, hogy a gyerekeit a fővárosban járathatja iskolába, de ugyanakkor kárörömmel sajnálkoztak felette, mert hiába volt a sok pénz, lám, mind a két gyerek mire adta a fejét.

Egyszeriben borzasztóan sajnálni kezdtem Jucit és Ármint, mert kezdett rémleni előttem, hogy miattuk hívták össze a rokonokat, talán azért, hogy segítsenek rajtuk. Végigpillantottam a szobán. Szörnyű volt.

Azt azonban sehogyan sem értettem, hogy Juci miért édes, mi az édes azon, ha egy lány majdnem mezítelenre vetkőzik. Különbösen is az édes az én képzeletemben addig mindig az évessel, a számmal, a nyelvemmel volt kapcsolatos. Ezt a kapcsolatot így, a félmegtelen Jucival nem tudtam elképzelni, de éreztem, hogy a hasonlat mégsem hibás, hogy van benne valami félelmetesen ijesztő testi, ami a dolgok mélyén rémlett, valami azok közül a titkok közül, amelyekre Miska szokott célozgatni.

Végül elkezdődött!

Gara bácsi bejelentette, hogy amíg az ebéd el nem készül, Juci és Ármin fogják egy kicsit szórakoztatni a kedves rokonokat, hiszen ezt a kis összejövetelt különben is annak tiszteletére rendezték, hogy Juci befejezte a balettiskolát.

Néhányan tapsoltak, de mellettem egy néni elkeseredetten mormogta a szomszédjának:

— Ez kell nekik! És most mit csinál majd? Hogy megy férjhez? Kinek kell az ilyen?

A néni alighanem anyám nagynénje volt. Arról ismertem fel, hogy az állán akkora szőrös szemölcs volt, mint egy kecskeszakáll. Apa vele

szokta anyát bosszantani. Ez azért fontos, mert csak így tudtam megállapítani, kinek hihetek és kinek nem.

— Ugyan — felelte neki a másik. — Minek menne férjhez? Bolond is lenne. Most ismét beiratkozott valami iskolába. Az már olyan magas, hogy a nevét sem értem.

Persze, Gara bácsi mindezt nem hallhatta. Ő mosolygott és petyhüdt kezével a másik szoba kitért ajtaja felé mutatott. A vendégek lassan elindultak.

A másik szoba teljesen üres volt. Csak a padlón terpeszkedett egy hatalmas, csodálatosan puha, vörös-fehér mintás szőnyeg, és a falak mentén körös-körül székek sorakoztak.

Anya értem jött, kézen fogott és, hiába húzódoztam, bevezetett a szobába. Leült az egyik székre, maga elé állított, szemben az egész szobával, és fogott.

Csakhamar, a szomszéd szobából — ekkor vettem észre, hogy oldalt még egy szoba ajtaja setétlett — zongoraszó csendült fel, és Juci tipogó apró léptekkel, lábujjhegyen befutott a szobába. Mintha csak kinti futkározásból jött volna elő, és most meglepetten torpant meg a rámeredő tekintetek fala előtt. Megállt, azután lassú mozdulattal körülnézett.

Furcsa volt. A zongora élesebben csendült, és ijedten hátrálni kezdett, pedig senki egy mozdulatot sem tett, hogy elérje vagy megérintse. Kinyújtott karjai különösen vonaglottak, és bennem valami szorongás kelt. Szerettem volna tudni, hogy mi lehet az oka, ki kényszeríti Jucit, hogy így levetkőzve futkározzon és szenvedjen. Mert szenvedett, ebben bizonyos voltam. Legszívesebben odamentem volna hozzá, betakartam volna, és megkérdeztem volna tőle, hogy mi fáj, szerettem volna megvédeni attól a gyűlöletes valamitől, ami kínozza, de nem tudtam mozdulni, mert az emberek a fal mellett faarccal nézték a vergődő lányt, mert anyám fogott és nem engedett, és így ért bennem az eszmélés, hogy én is áldozat vagyok, azért érzem úgy Juci minden mozdulatát, azért érzem csak én, mert mi ketten valamiképpen összetartozunk, mert engem talán azért is hoztak ide, hogy ez nyilvánvalóvá váljon mindenki előtt!

Ez a szőrnyű érzés egyre erősödött, mert Juci, mintha csak megérezte volna a gondolataimat, egyenesen felém fordult, és kígyózó vonagló kezekkel közeledett. A szeme rámmeredt, úgy éreztem mintha hívna, szólítana valamire, hogy menjek oda hozzá, vagy menjünk együtt valahova, de én nem mozdultam; nemcsak azért, mert az anyám fogott, hanem azért is, mert azok az emberek mind néztek, Jucit és engem, és az arcuk hamisan mozdulatlan volt. Arra vártak csak, hogy eláruljam magam.

Azután Juci távolodni kezdett tőlem, mintha menekülne, de éreztem, hogy a tekintetek továbbra is rajtam maradtak. Kiáltani akartam, hogy nem én vagyok az oka, nem bántottam, nem követtem el semmit, de valami mintha történt volna: Juci ismét rám mutatott, és én elkezdtem izzadni.

Anya megtapogatta a homlokomat, és a zsebkeendőjével letörölte az izzadságot, azután odaszólt a szomszédjának:

— Milyen meleg van itt. Csuromvíz lett a gyerek.

Akkor a zongora elcsendesedett. Juci elfordult tőlem, a mozdulatai

meglassúdtak, és lassan mind összebb csuklott. Úgy tűnt, hogy valami megmagyarázhatatlan és jóvátehetetlen szörnyűség történik a szemem láttára. Már éreztem, hogyan tör felfelé torkomban a sikoly, és nem törődtem a többiek mozdulatlanságával, de ebben a pillanatban a másik szobában elhallgatott a zongora, Juci pedig, mintha mi sem történt volna, egyszeriben felpattant, meghajolt, és ahogy jött, apró tipegő léptekkel kisietett a szobából.

Vége volt a varázslatnak. A vendégek mozgolódni kezdtek, idegesen, kellemetlenül, mert tudták, hogy tetszést kell nyilvánítani. Nem az feszélyezte őket, hogy hazudni kell, nem is akartak igazat mondani, de az élmény akkora volt, hogy arcukra kiült a megdöbbenés, és ezt tudták. Az asszonyokban ágaskodott a felháborodás. Ez volt az egyetlen védelem a keserű irigység ellen. A férfiak szeme parázslott. Életükben valószínűleg akkor láttak először hófehér, rugalmas, ápolt fiatal testet. De az irigységből fakadó bosszúvágy az ő szemükben is lángolt, mert lám, ennek a kis nősténynek több szabadság és öröm és mint amennyiről ők, férfi létükre, valaha is álmodni mertek. Szólt ez az indulat a saját asszonyaiknak is, hogy leplezze előttük a tetszést, főként pedig, hogy azoknak eszükbe ne jusson ilyesmit megkívánni.

Mindez persze akkor még csak homályos sejtésként rémlett fel bennem, és azt is elsöpörte a felzúgó taps. De a szorongást semmi sem tudta eloszlatni. Még alig engedett valamennyire, amikor Gara bácsi ismét felállt, tapsolt, csendet kért és bejelentette, hogy: most pedig Ármin fog hegedülni. A szobában várakozásteli csend lett, és bennem ismét erősödni kezdett a szorongás:

Ármin magas sovány, sápadt arcú fiú volt, és ahogyan bejött, háttal az ablaknak a szoba közepére állt, ahogyan meghajolt, egy alázatos, de alattomos árnyékra hasonlított, aki valami nagy, szörnyűséges dologra készül.

Amikor állához emelte a hegedűt és hangolni kezdett, amikor a húrok még artikulálatlanul sírós hangja egyre emelkedett, mintha valami közeledne, az ide-oda mozgó vonó olyannak tűnt, mint torkon a kés. Elképzelttem az én torkom, és egyszeriben megértettem mindent.

Megértettem, hogy az, ami addig történt, csak játék volt. Az előbb még lehetett alakoskodni, lehetett titkolni a titkolni valót, de most, ha megszólal ez a sírós hegedűhang, akkor nekem is sírnom kell, mert abban benne van minden fájó, ami csak lehet ezen a világon. Megértettem, hogy ha megvárom ezt a muzsikát, akkor nem bírom ki, és nem marad bennem semmi takaratlan. Teljesen pőrén és mezítelenül fogok állni ezek előtt, és néznek majd, belém néznek, meglátják mindazokat a sejtéseket, amelyeknek értelmét magam is csak homályosan tudtam, meglátják, hogy megsiratok minden kis igazságtalanságot, hogy fáj, ha Jani megüti vagy meglöki Katit, ha nem fogadja be a játékba, fáj a kutya szomorú, üzött tekintete, amikor eltalálja a kő és visszanéz mielőtt futásnak eredne. Fáj a tudat, hogy vannak gyengék és a gyengéket mindenki bántja, mert nem tudnak védekezni. Belémméznak, megtudják, hogy én ezt már tudom és azt is tudom, hogy az erősebbnek az ilyesmi jó izgalmat okoz. Megtudják, hogy éreztem már az erőszak fojtó örömét.

Megértettem, hogy lehet hazudni anyának is, apának is, a tanítónak is, de itt nem lehet hazudni, mert ez a muzsika semmit nem kérdez, és

nem parancsol, csak szól majd, és mindenki úgy áll előtte amilyen, mert nincs mihez igazodni, nincs se torpanás, se hívó mozdulat, mint a táncban, csak önmagadból indulhatsz, önmagadra támaszkodhatsz, és ezt látja rajtad, az igazat látja mindenki.

Így lehetne nagyjából elmondani azt, amit ebben a pillanatban gondoltam, de amit éreztem, az sokkal tömörebb volt: azt éreztem, hogy ha ez a hegedű most muzsikálni kezd, akkor én megszűnök.

Ezt nem lehet kibírni. Csak annyi tört ki belőlem, hogy „Ne hegedüljön!” „Nem akarom!”, a többit elfojtotta a torkomból előtörő sírás, amely annál hangosabb lett, minél jobban erősödött körülöttem előbb a csodálkozó moraj, azután a gúnyos nevetés.

Gara bácsi odajött hozzám, és engesztelni próbált. Meg akart simogatni, de szeplős, petyhüdt kezének érintése még csak növelte az iszonyatot, és amikor láttam, hogy hiába sírok, mégis megtörténik a legfőbb szörnyűség, mert Ármin nevetve már állához emelte a hegedűt, torkomból kitört a sokáig visszatartott sikoly, kitéptem magam anya kezéből, és kirohantam a szobából.

Az utcára nem mehettem ki, mert a kapu zárva volt. A kertben bújtam hát el, és csendesesen sírdogáltam, mert nem is volt már hova mennem, anya is ott maradt azokkal, a világ sötét, bizonytalan másik oldalában, egyedül maradtam.

És így egyedül, amikor senki nem látott, amikor szabadon csuklott fel a sírás, nem is volt már olyan szörnyű, inkább szép volt, segített zokogni a szobából kiszűrődő, messzi hegedűszó.